

DOMATES

Familya: SOLANACEAE

Tür : *Lycopersicon lycopersicum* L.
(*syn. L.esculentum*)

ANAVATANI VE TARİHÇESİ

- Domatesin anavatanı Güney Amerika'dır. Jenkins (1948) kültürü yapılan domatesin anavatanının Güney Amerika'nın orta ve güney kısımları olduğunu bildirmiştir. Bugün kültürü yapılan domateslerin *L.hirsutum*, *L. peruvianum* ve *L. pimpinellifolium*' dan faydalanarak geliştirildiği, ana materyalin ise *L.peruvianum* olduğu bilinmektedir..

- Kiraz domateslerinin bugünkü kültür domateslerinin atası olduğu kabul edilmektedir. Domates ile daha önce gıda olarak kullanılan Physalis alkekengi (ilek domatesi)' nin birbirine genel olarak benzemesi domatesinde besin maddesi olarak Meksika'da ilk defa kullanıldığı tezini ortaya çıkarmıştır. Domates buradan Avrupaya Avrupadan dünyanın diğer merkezlerine yayılmıştır. Domates Meksika dilinde Tomana olarak adlandırılmaktadır. Bunun dışında Cennet alması, Aşk elması, Peru elması gibi isimlerle de anılmaktadır.
- .

- Domates Meksika dilinde Tomana olarak adlandırılmaktadır. Bunun dışında **Cennet alması, Aşk elması, Peru elması** gibi isimlerle de anılmaktadır.
- Bugün domates kuzey ve güney yarı kürede çok büyük alanlarda üretilmektedir. Domates ülkemize yaklaşık 100-105 yıl önce Adana'dan girdiği tahmin edilmektedir

İnsan Beslenmesindeki Önemi

- Domatesin içeriğinde bulunan A ve C vitaminleri, folik asit, potasyum, gıda lifi ve koruyucu antioksidanların yararları tartışılmaz.
- Cildinizi Korur: Meyve kabuğu , cildinize güneş koruyucu krem etkisi sağlar.
- Likopen ve beta karoten içerdiğini yaşlanmayı geciktirir.
- Kan Basıncınızı Düşürür,
- Gribi Önler,
- Kolesterolü Kontrol Eder,

EKONOMİK DEĞERİ

- Ülkemiz ekonomisinde çok önemli bir yeri olan domates, yetiştirme yapılan bölgelerde çiftçimizin önemli gelir kaynaklarından birisini oluşturmaktadır. Özellikle **Marmara, Ege ve Akdeniz** Bölgelerinde büyük boyutlarda domates yetiştirilmektedir. Karadeniz Bölgemizin yoğun yağış alan alanları dışında ülkemizin hemen her tarafında yetiştirilebilen bir sebzedir.
- Ülkemizde domates sofralık ve salçalık olarak yetiştirilmektedir.

- Türkiye'nin domates ihracatında son yıllarda Rusya en önemli ülke haline gelmiştir. 2000 yılında Türkiye domates ihracatının miktar olarak %30'u Rusya'ya yapılırken 2013 yılında bu oran %65,81'e çıkmıştır (Ertürk ve irka, 2015).

SINIFLANDIRILMASI

- Bölüm SPERMATOPHYTA
- Alt Bölüm ANGIOSPERMAE
- Sınıf DICOTYLEDONEAE
- Alt Sınıf DIALYPETAL
- Takım PERSONATAE
- Familya SOLANACEAE
- Cins *Lycopersicon*
- Tür *Lycopersicon lycopersicum* L. (syn. *L.Esculentum*)

- Domates Solanaceae familyasında sert iklimli bölgelerde tek yıllık, buna karşın tropikal bölgelerde çok yıllık bir bitki görünümündedir. Ancak ekonomik açıdan domatesin tek yıllık yetiştirilmesi düşünülür. Çok yıllık durumda vegetatif gelişmesi iyi olmasına karşın generatif gelişme yani çiçek meyve oluşumu azalır.

BOTANİK ÖZELLİKLERİ

- **Bitki Oluşumu**

Domates doğada tohumların çimlenmesiyle nesillerini devam ettirir. Her ne kadar domateslerde, vegetatif çoğalma şekilleri varsa da bunlar özel amaçlarla kullanılır. Bu bakımdan tohum çimlenmesiyle beraber bir **kazık kök** oluşumu ve hemen **kotiledon** yaprakları toprak yüzüne çıkışıyla genç bitki meydana gelir.

- Daha sonra kotiledon yapraklar arasından sürgün ucu belirginleşir ve sürer. Böylece ilk gövde oluşumu başlar, 2-4 adet boğum meydana geldiğinde, sürgün ucunda başkalaşım meydana gelerek bitkinin boyuna büyümesi durur. Ancak çiçek salkımını taşıyan yaprak koltuğundaki yan sürgün tomurcuğu uyanarak sürer ve bitkinin boyuna uzaması bu yan sürgün, vasıtasıyla devam eder. 2-4 boğum sonra aynı olay tekrarlanır. Sırik domateslerde boylanma 2-5 m ye kadar çıkar.

- Yer domateslerde ana sürgün 6-8 boğum olduğunda tepe sürgünü başkalaşım geçirir. Fakat uçtaki yan sürgün gelişmediği için bitki bodur kalır. Bu sefer dip yaprak koltuklarındaki sürgünler sürerek büyüyen bitki çok dallı çalı görünümünü kazanır. Bitki belli bir büyüklüğü aldığı anda üzerinde oluşan meyveler irileşir ve olgunlaşır. Bunların içinde tohumlar meydana gelir.

- Olgunlaşan meyvenin sapı kopar ve yere düşer. Doğada yere düşen ve toprağa karışan bu meyvelerdeki tohumlar sürerek ertesi yılki yeni bitkiyi meydana getirir.
- **Kış ayları sert ve soğuk** geçen yerlerde bitkinin tamamı ölür. Hafif kış yapan yerlerde yapraklar ve genç sürgünler kurur, dökülür, fakat gövde donmaz ve ölmez canlılığını korur. Ertesi yıl bu gövde de uyanarak yeniden hayata döner. Böylece iklimin çok uygun olduğu yerlerde domateslerde devamlı büyüme söz konusu olup, bitki çok yıllık bir görünümü kazanır.

- Birbirine yapışan tohumları ayırma amacıyla kuruyan tohumlara ovma işlemi uygulanır. Kuruma süresince günde 2-3 defa karıştırılarak tohumların tam olarak kurumaları sağlanır. Daha sonra havları alınan tohumlar hastalıklar ve çimlenme yönünden denemeye alınarak pazarlanıp pazarlanmayacağına karar verilir. Pazarlanacaklar istenen ambalaj şekline uygun olarak ambalajlanır ve pazarlanırlar.
- Tohumu alınan meyveler sıkılarak, elde edilen şıra salça fabrikalarında değerlendirilmek üzere derhal en yakın işletmeye sevk edilir.
- Bir ton domatesten iri meyveli sofralık domateslerde 2-2.5 kg, sanayi domateslerinde ise 1.3-1.5 kg arasında tohum alınır.

- Kaynak:
- Ertürk, Y.E. ve Çirka, M., 2015. Türkiye’de ve Kuzey Doğu Anadolu Bölgesi (KDAB)’nde Domates Üretimi ve Pazarlaması, YYÜ Tarım Bilimleri Dergisi, 25 (1), 84-97
- Bashimov, G., 2016. Türkiye’nin Domates İhracat Performansı ve Rekabet Gücü, Alinteri Zirai Bilimler Dergisi, 31 (B), 1-8